

формації ДЗЗ, але є висококваліфікованими спеціалістами іншого профілю. Результатом є підвищення інформаційної віддачі корисної інформації з даних ДЗЗ.

Список використаних джерел

1. Прэтт У. Цифровая обработка изображений : в 2 кн. Кн. 1 / У. Прэтт. – М. : Мир, 1982. – 310 с.
2. Гонсалес Р. Цифровая обработка изображений / Р. Гонсалес, Р. Вудс. – М. : Техносфера, 2006. – 1072 с.
3. Основы геоинформатики : в 2 кн. Кн. 1 / Е. Г. Капралов, А. В. Кошкарев, В. С. Тикунов и др. ; под ред. В. С. Тикунова. – М. : Академия, 2004. – 352 с.
4. Шовенгерт Р. А. Дистанционное зондирование. Модели и методы обработки изображений / Р. А. Шовенгерт ; пер. с англ. А. В. Кирюшина. – М. : Техносфера, 2010. – 591 с.

УДК 004.056.5:004.057.42

В.В. Соломаха, ст. викладач

М.В. Верьовко, аспірант

Чернігівський національний технологічний університет, м. Чернігів, Україна

ДОСЛІДЖЕННЯ АЛГОРИТМІВ АСИМЕТРИЧНИХ КРИПТОСИСТЕМ

В.В. Соломаха, ст. преподаватель

М.В. Вереvко, аспирант

Черниговский национальный технологический университет, г. Чернигов, Украина

ИССЛЕДОВАНИЕ АЛГОРИТМОВ АСИММЕТРИЧНЫХ КРИПТОСИСТЕМ

Valerii Solomakha, senior teacher

Mariia Verovko, PhD student

Chernihiv National University of Technology, Chernihiv, Ukraine

THE STUDY OF ALGORITHMS FOR ASYMMETRIC CRYPTOSYSTEMS

Стаття містить результати практичних досліджень сучасного алгоритму асиметричної криптосистеми RSA по швидкодії під час роботи з різним об'ємом інформації і з ключами різної довжини.

Ключові слова: алгоритм шифрування, секретний та відкритий ключ, модуль, криптосистема, швидкодія.

Статья содержит результаты практических исследований современных алгоритмов асимметричной криптосистемы RSA по быстродействию при работе с различным объемом информации и ключами разной длины.

Ключевые слова: алгоритм шифрования, секретный и открытый ключ, модуль, криптосистема, быстродействие.

The article contains the results of comparative studies of modern algorithms of asymmetric cryptosystem RSA on a fast-acting during work with the different volume of information and keys of different length.

Key words: algorithm of encipherment, the secret and opened key modul, ckryptosystem, fast-acting.

Постановка задачі. Метою дослідження було порівняння роботи сучасного алгоритму асиметричної криптосистеми RSA під час шифрування (розшифрування) різних об'ємів інформації і при різних розмірах ключа.

Аналіз останніх досліджень і публікацій Вагомий внесок у дослідження криптографічних алгоритмів в останній час зробили як зарубіжні науковці (А. Ленстра і М. Манассі, Ж. Брассар), так і вітчизняні (В. Мельников, Б. Ключевський, П. Ісаєв, Д. Зегжда та ін.). Більшість наукових робіт з питань криптографічних систем з відкритим ключем присвячена принципам знаходження відкритих та закритих ключів, їх використанню під час шифрування та розшифрування, в яких практично не порівнюють їх характеристики. Так, не виявлено порівнянь швидкості роботи різних асиметричних криптосистем під час шифрування різних об'ємів інформації та ключами різної довжини.

Мета статті. Існує безліч (не менше двох десятків) алгоритмів асиметричних шифрів, істотними параметрами яких є:

- стійкість;
- довжина ключа;

- довжина оброблюваного блока;
- складність апаратної/програмної реалізації.

Метою дослідження було порівняння швидкодії алгоритму RSA під час шифрування (розшифрування) різних об'ємів інформації ключами різної довжини. Для цього використовувалася комп'ютерна система вивчення методів і засобів апаратно-програмного захисту інформації CRYPTO, яка написана мовою JAVA та дозволяє досліджувати криптографічні алгоритми і протоколи, формальні політики безпеки [5].

Виклад основного матеріалу. Застосування асиметричних алгоритмів шифрування (шифрування з відкритим ключем) вирішує основну проблему симетричних алгоритмів шифрування поширення симетричного ключа між учасниками системи. У 1976 р. публікується стаття «Новые направления в криптографии» Уїтфілда Діффі та Мартіна Хеллмана, під впливом роботи Ральфа Меркла – починається нова ера криптології з відкритими ключами.

У цьому випадку шифрування робиться відкритим ключем, а розшифрування – закритим ключем (рис.). Відкритий і закритий ключ пов'язані між собою, але не можуть бути отримані один з іншого.

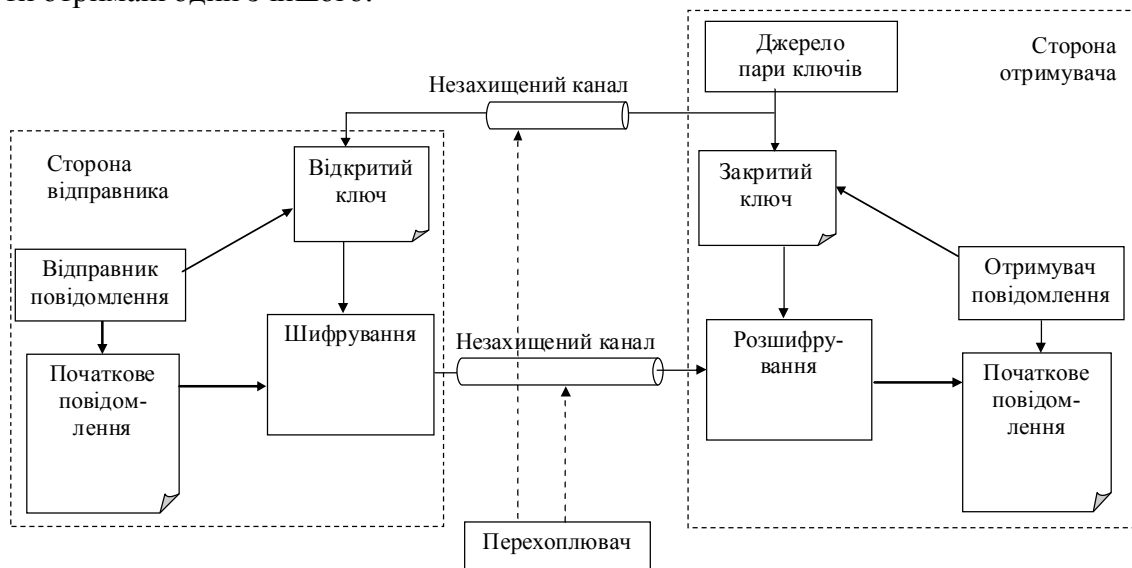

Рис. Схема асиметричного шифрування

Серед сучасних алгоритмів шифрування з симетричним ключем відомі і широко використовуються RSA (Rivest, Shamir, Aldeman) Ель Гамала, Поліга-Хеллмана, Рабіна та інші [6].

Асиметричні алгоритми шифрування ґрунтуються на застосуванні однонапрямлених функцій. Функція $f: X \rightarrow Y$ є однонапрямлена, якщо для всіх $x \in X$ можна легко вчислити функцію $y = f(x)$, де $y \in Y$. Але для більшості $y \in Y$ досить складно отримати значення $x \in X$, таке, що $f(x) = y$ (хоча воно існує).

Основний критерій однонапрямлених функцій: відсутність ефективних алгоритмів зворотного перетворення $Y \rightarrow X$. Такими функціями є [3]:

- факторизація;
- дискретне логарифмування.

Факторизація (розкладання на множники) великих чисел. Знаходження дільників P і Q великого цілого числа $N = P \cdot Q$ є практично нерозв'язаною задачею при чималих значеннях N . За сучасними оцінками теорії чисел при цілому $N \approx 2^{64}$ і $P \approx Q$ для розкладання числа N буде потрібно близько 10^{23} операцій, тобто задача практично нерозв'язна для сучасних ЕОМ.

Дискретне логарифмування: за відомими цілими A , N , y знайти ціле число x , таке, що $A^x \bmod N = y$. Якщо $y = A^x$, то природно $x = \log_a(y)$. Алгоритм обчислення дискретного логарифма за прийнятний час доки не знайдений. За сучасними оцінками теорії чисел при цілих числах $A \approx 2^{664}$ і $N \approx 2^{664}$ для вирішення завдання дискретного логарифмування потрібно близько 10^{26} операцій, тобто в 10^3 раз більше обчислювальна складність, ніж завдання факторизації.

Криптосистема RSA створена у 1978 році [1]. Отримала назву від прізвищ розробників – Райвест, Шамир, Адлеман (США). Це перший повноцінний алгоритм з відкритим ключем, може працювати як у режимі шифрування даних, так і в режимі електронного цифрового підпису.

У криптосистемі RSA відкритий ключ $K_B = e$, секретний ключ $k_B = d$, повідомлення M та криптограма C належать множині цілих чисел

$$Z_N = \{0, 1, 2, \dots, N-1\}, \text{ де } N \text{ — модуль, } N = P \cdot Q.$$

Тут P і Q – випадкові великі прості числа. Для забезпечення максимальної безпеки вибирають P і Q рівної довжини і зберігають у таємниці.

Відкритий ключ K_B вибирають випадковим способом так, щоб виконувалися умови:

$$1. 1 < K_B \leq \varphi(N),$$

$$2. \text{НОД}(K_B, \varphi(N)) = 1, \varphi(N) = (P-1)(Q-1), \text{ де } \varphi(N) \text{ — функція Ейлера.}$$

Далі, використовуючи розширений алгоритм Евкліда, обчислюють секретний ключ k_B , такий, що $k_B \cdot K_B \equiv 1 \pmod{\varphi(N)}$ або $k_B = K_B^{-1} \pmod{(P-1)(Q-1)}$. Це можна здійснити, якщо одержувач B знає пару простих чисел (P, Q) і може легко знайти $\varphi(N)$, при цьому k_B і N мають бути взаємно простими.

Відкритий ключ K_B використовують для шифрування даних, а секретний ключ k_B – для розшифрування. Перетворення шифрування визначає криптограму C через пару (відкритий ключ K_B , повідомлення M) відповідно до такої формули

$$C = E_{K_B}(M) = E_B(M) = M^{K_B} \pmod{N}.$$

Припустимо: користувач A хоче передати користувачу B повідомлення, яке зашифроване, криптосистемою RSA. Таким чином, користувач A є відправником повідомлення, а користувач B – отримувачем. Криптосистему RSA повинен сформував отримувач повідомлення, тобто користувач B . Послідовність дій користувачів B та A такі.

Користувач B вибирає два довільно великих простих числа P і Q . Користувач B обчислює значення модуля $N = P \cdot Q$. Користувач B обчислює функцію Ейлера

$$\varphi(N) = (P-1)(Q-1)$$

і вибирає випадковим способом значення відкритого ключа K_B з урахуванням виконаних умов: $1 < K_B \leq \varphi(N)$, $\text{НОД}(K_B, \varphi(N)) = 1$.

Користувач B обчислює значення секретного ключа k_B , використовуючи розширений алгоритм Евкліда під час вирішення порівняння $k_B = K_B^{-1} \pmod{\varphi(N)}$.

Користувач B пересилає користувачеві A пару чисел (N, K_B) по незахищеному каналу.

Якщо користувач A хоче передати користувачеві B повідомлення M , він виконує такі кроки. Користувач A розбиває вихідний відкритий текст M на блоки, кожен з яких може бути представлений у вигляді числа.

Користувач A шифрує текст, представлений у вигляді послідовності чисел M_i , за формулою $C_i = M_i^{K_B} \pmod{N}$ і відправляє криптограму $C_1, C_2, C_3, \dots, C_i$ користувачеві B .

TECHNICAL SCIENCES AND TECHNOLOGIES

Користувач В розшифровує прийнятну криптограму, використовуючи секретний ключ k_B за формулою $M_i = C_i^{k_B} \pmod{N}$.

У результаті буде отримана послідовність чисел M_i , які є вихідним повідомленням М. Щоб алгоритм RSA мав практичну цінність, необхідно мати можливість без істотних витрат генерувати великі прості числа, вміти оперативно обчислювати значення ключів k_B і K_B [2].

Порівняння симетричних та асиметричних криптосистем [3]:

Головною гідністю криптосистем з відкритим ключем є їх потенційно висока безпека: не треба передавати значення секретних ключів.

У симетричних криптосистемах існує небезпека розкриття секретного ключа під час передачі.

Недоліки асиметричних криптосистем:

- генерація нових ключів ґрунтується на генерації великих простих чисел, а перевірка простоти чисел займає багато процесорного часу;
- процедури, пов'язані з піднесенням до степеня багатозначного числа, досить громіздкі.

Тому швидкодія криптосистем з відкритим ключем у сотні і більше разів менше швидкодії симетричних криптосистем з секретним ключем.

Криптосистеми реалізуються як апаратно, так і програмно.

Для апаратної реалізації розроблені спеціальні процесори на (СВІС), що дозволяють виконувати піднесення великих чисел до колосально великого степеня за модулем N за відносно коротким часом.

Кращими з них є ті, що серійно випускаються, тобто процесори фірми CYLINK, які виконують 1024-бітове шифрування RSA.

Результати досліджень. Швидкодія алгоритму RSA під час шифрування та розшифрування різних об'ємів інформації довжиною від 100 до 1000 біт та при розмірах ключа від 1000 до 20 000 біт.

Висновки і пропозиції. 1. Середній час шифрування та розшифрування повідомлень 1 мс.

2. Чим довший ключ, тим довше відбувається дешифрування.

3. Чим довший ключ, тим швидше відбувається шифрування.

4. Апаратна реалізація асиметричної криптосистеми $\approx$ в 1000 разів повільніше за апаратну реалізацію симетричного криптоалгоритму.

5. Програмна реалізація RSA $\approx$ в 100 разів повільніше DES.

З розвитком комп'ютерних технологій ці оцінки можуть дещо змінюватися, але асиметрична криптосистема ніколи не досягне швидкодії симетричних криптосистем [6]. Головна гідність криптосистем з відкритим ключем є їх потенційно висока безпека: не треба передавати значення секретних ключів.

У симетричних криптосистемах існує небезпека розкриття секретного ключа під час передачі.

Але в асиметричних криптосистемах є і недоліки:

- генерація нових ключів ґрунтується на генерації великих простих чисел, а перевірка простоти чисел займає багато процесорного часу;
- процедури, пов'язані з піднесенням до степеня багатозначного числа, досить громіздкі.

Поширені довжини ключів симетричних і асиметричних криптосистем, для яких труднощі атаки повного перебору приблизно дорівнюють труднощам факторизації відповідних модулів асиметричних криптосистем (табл.).

Довжини ключів [7]

Довжина ключа симетричної криптосистеми, біт	Довжина ключа асиметричної криптосистеми, біт
56	384
64	512
80	768
112	1792
128	2304

Тому швидкодія криптосистем з відкритим ключем звичайно в сотні і більше разів менше швидкодії симетричних криптосистем з секретним ключем.

Ось чому застосовується комбінований (гібридний) метод шифрування: поєднання високої секретності асиметричних криптосистем з високою швидкістю роботи симетричних криптосистем: криптосистема з відкритим ключем застосовується для шифрування, передачі і подальшого розшифрування тільки секретного ключа симетричної криптосистеми, яка застосовується для шифрування і передачі початкового відкритого тексту. Це схема електронного цифрового конверта.

Список використаних джерел

1. Диффи У. Защищенность и имитостойкость: Введение в криптографию / У. Диффи, М. Э. Хэллман // ТИИЭР. – 1979. – Т. 67, № 3. – С. 71–109.
2. Зегжда Д. П. Основы безопасности информационных систем / Д. П. Зегжда, А. М. Ивашко. – М.: Горячая линия – Телеком, 2000. – 496 с.
3. Мельников В. В. Защита информации в компьютерных системах / В. В. Мельников. – М.: Финансы и статистика, 1997. – 368 с.
4. Программирование алгоритмов защиты информации / А. В. Домашев, В. О. Попов, Д. И. Правиков, И. В. Прокофьев, А. Ю. Щербаков. – М.: Нолидж, 2000. – 288 с.
5. Романец Ю. В. Защита информации в компьютерных системах и сетях / Ю. В. Романец, П. А. Тимофеев, В. Ф. Шаньгин. – М.: Радио и связь, 1999. – 328 с.
6. Столингс В. Криптография и защита сетей / В. Столингс. – М.: Вильямс, 2001. – 672 с.
7. Яценко В. В. Введение в криптографию / В. В. Яценко. – СПб.: Питер, 2001. – 288 с.

УДК 519.8

Ю.М. Гебура, аспірант

Ужгородський національний університет, м. Ужгород, Україна

ПРИНЦИПИ МАТЕМАТИЧНОГО МОДЕЛЮВАННЯ ДЕРЕВОПОДІБНИХ РОЗПІЗНАВАЛЬНИХ СИСТЕМ

Ю.М. Гебура, аспірант

Ужгородский национальный университет, г. Ужгород, Украина

ПРИНЦИПЫ МАТЕМАТИЧЕСКОГО МОДЕЛИРОВАНИЯ ДРЕВОВИДНЫХ РАСПОЗНАВАТЕЛЬНЫХ СИСТЕМ

Yurii Hebura, PhD student

Uzhhorod National University, Uzhhorod, Ukraine

PRINCIPLES OF MATHEMATICAL MODELLING OF TREELIKE RECOGNITION SYSTEMS

Розглянуто принципи математичного моделювання деяких деревоподібних розпізнавальних систем, де система різницевих рівнянь, із вбудованими в них графіками подій, може бути вирішена аналітично для траєкторії системи. Деревоподібні розпізнавальні системи є дискретними подіями ієрархічних систем. Представлені імітаційні моделі є основними принципами математичного моделювання деревоподібних розпізнавальних систем, які мають явні переваги у порівнянні з керованими моделями моделювання.

Ключові слова: математичне моделювання, деревоподібні розпізнавальні системи, ієрархічні системи, граф, імітаційна модель.